№ 106 Օգոստոսի 9 Երեքշաբթի 1883 Օգոստոսի 9 Երեքշաբթի № 106

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Շուշուց: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: —ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Շարժական դպրոցների նշանակութիւնը ու նոցա համառօտ ծրագիրը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

—

Յուլիսի 30-ին

Շուշու մասնաւոր ուսումնարանները կարելի է ասել, որ մեր հին ուսումնարանների ուղղութիւնը, կարգը և սովորութիւնն են պահպանում:

Աշակերտները ժամը 7-ին հաւաքվում են ուսումնարան իրանց հետ բերելով մի մեծ «խուրջին», որի մէջ լինում է սաղմոս-տետր, սաղմոս, ժամագիրք և այլն այսպիսի մի քանի բթացնող գրքեր, որ խեղճ սաների մտաց անհասանելի են (միայն թութակի պէս կարդալով անցնում են): Երբ որ մտնես դասատունը, աւելի լաւ է ասել խրճիթը, կը տեսնես, սիրելի ընթերցող, որ աշակերտները, ըստ պարսկական սովորութեան, ծալապատիկ նստած գետնին, գլուխները բաւականին ցածացրած ղրվռում են, այնպէս որ մարդ կարծում է թէ այստեղ Թուրքաց «մէյթափխանա» է. իսկ ուսուցիչը, մի բաւականին հաստ ճիպոտ ձեռին գոռալով կամ շրջում է աշակերտներին նայելով, կամ նստում է աթոռի վրա ասելով. «հը, ով չի դասը սովորում»: Յանկարծ պատահում է, որ խեղճ աշակերտներից մէկը մի ուրիշ գործով է զբաղված: «Եյ, Յակոբով, եկ ըստեղ (առանց հարցու փորձի) ձեռդ պահի»: Աշակերտը պէտք է առանց այլեայլութեան հնազանդվի: Եթէ պատահում է, որ աշակերտը ուզում է իրան արդարացնել, այն ժամանակ վարժապետը ծեծը կրկնապատկում է և եթէ աշակերտը կրկին յանդգնում է իրան արդարացնելու, նա այնքան ծեծվում է, որ հազիւ հազ կարողանում է խեղճը խօսել: Այդ պարոնը մեր շուշեցիներին լաւ յայտնի է:

Այդ հրէշին ես ուզում եմ ծանօթացնել ձեր պատուական լրագրի ընթերցողներին. դա նշանաւոր է իր բռնութեամբ և այդ է պատճառը, որ տեղացիք այդ վարժապետին համակրում են: Ծընողը որդուն բերում է նրա մօտ և ասում է. «վարժապետ, քեզ մատաղ, միսը քեզ, ոսկոր ինձ, թաքի լրհա մին մարդ չինիս, ինձ տաս»: Վարժապետը աւելի ևս խրախուսվելով ծնողների ասած խօսքերից, ճշմարիտ որ միսը ուտում է, ոսկոր տալիս ծնողաց: Այդ պարոնի մօտ չը կայ աշակերտ, որ կատարեալ կմախք չը լինի: Որդիքը իրանց ծնողաց գանգատվում են, բայց դոցա բողոքը նորանց սրտերում արձագանք չէ գտնում. վարժապետը տեղեկանալով մի որ և է աղբիւրից աշակերտների բողոքը, աւելի կատաղում է և այնքան ծեծում է աշակերտներին, մինչև որ նրանք հիւանդանում են:

Երկու դէպք կը պատմեմ, որ չատերին կը զարմացնէ. այդ վարժապետը բարկանալով երկու աշակերտի վրա, այնքան ծեծում է, որ խեղճերը կրծքացաւ են ստանում, վերջապէս սրտի արիւնահոսութիւնից վախճանվում են:

Մի օր վարժապետը սաստիկ բարկացած լինելով աշակերտների վրա, նոյն ժամանակը իր դուստրը գալիս է դաս առնելու և չփոթվելուց սխալվում է. այս անգութը խեղճի մազերից բռնելով՝ աշակերտների առաջ այնպէս գետնին է խփում, որ մօտ երկու ժամ ուշաթափ ընկած մնում է:

Բացի այդ բարբարոսութիւնից, դա ունի հետևեալ կարգերը. եթէ աշակերտը ուշանում է, պէտք է վճարէ մի կոպէկ. ձմեռը իւրաքանչիւր աշակերտ պարտաւոր է կամ մի րուբլի տալ, կամ իրենց տնից փայտ բերել, իսկ ամառը փող է առնում իբրև զոհի համար, (որ Աստուած իր գործին յաջողութիւն տայ) ասելով թէ դուք էլ կը գաք իւրաքանչիւրը բերելով մի մի լօշ և թէյ ու շաքար: Բացի սորանից, այդ պարոնը իր ուսումնարանում վարում է դատաւորի պաշտօն. մի աշակերտի տալիս է պրիստաւի պաշտօն, մի քանիսին էլ «եասաուլ»: Եթէ մի աշակերտ բողոք ունի, յայտնում է պրիստաւին, նա էլ գրում է իր ցուցակում, միւս օրը հրամայում է «եասաուլներին» բերել դոցա իր մօտ և ինքը վճիռ է կայացնում: Եթէ բողոքողները չեն համաձայն, յայտնում են դատաւորին, որը վերջնական վճիռ է կայացնում և ոչոք իրաւունք չունի հակառակելու, թէ չէ կը ստանան վերևը նկարագրած սաստիկ քօթակը: Այսպիսիները Շուշում շատ կան, որոնց աւելորդ եմ համարում մի առ մի յիշել այստեղ:

Շատերը կարող են թեմական տեսչին մեղադրել, թէ ինչու ուշադրութիւն չէ դարձնում. բայց թեմական տեսուչը մեղաւոր չէ, որովհետև մի քանիսը արքունական դպրոցից մի-մի վկայականներ են ստացել, որոնցով իրաւունք ունեն մասնաւոր ուսումնարաններ ունենալ, ուստի արքունական դպրոցի վարչութեան ուշադրութիւնը դարձնում ենք դորանց վրա: Ես կարծեմ որ, եթէ վարչութիւնը իմանայ դոցա անգթութիւնը և բթացուցիչ ուղղութիւնը, փակել կը տայ ուսումնարանները:

Դոցա անգթութիւնը տեսնելով, այլ ևս չը կարողացայ զսպել ինձ, սուրբ պարտականութիւն համարեցի հրապարակով յայտնել և վարչութեան ուշադրութիւնը դարձնել դորանց վրա: Բայց կան և բացառութիւն կազմողներ, որոնք քիչ զարգացած լինելով, հասկանում են ծեծի հետևանքը և ազդեցութիւնը, խղճմտաբար են վարվում աշակերտների հետ:

Ես ոչ թէ նպատակ ունեմ այդ պարոններին մերկացնել, այլ ժողովուրդին զգուշացնել, որ խղճան իրանց որդկերանց վրա և չը տան իրանց զաւակներին այդպիսի մասնաւոր ուսումնարանները:

Թող այժմ հոգևոր դպրոցի վարչութիւնը հասկանայ և չը բացասէ խեղճ որբերին ձրի ընդունելու:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մի Թիւրքահպատակ հայ օրիորդ խնդրում է մեզ յայտնել որ ցանկանում է վարժուհու պաշտօն ստանալ գաւառական հայոց դպրոցների մինի մէջ: Օրիորդը գիտէ բացի առարկաներից և հայերէն լեզուից, ֆրանսերէն ու անգլիերէն լեզուները և ձեռագործը: Անձամբ ճանաչելով շնորհալի օրիորդին, խորհուրդ ենք տալիս մեր գաւառական դպրոցների հոգաբարձուներին հրաւիրել նրան, որպէս վարժուհի: Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ նամակով դիմելով «Մշակի» խմբագրութեանը:

—

Հեռագիրը արդէն հաղորդել էր ռուս «С. Петерб. Вѣд.» լրագրի նախկին խմբագիր, Կորշի մահվան մասին: Նա վախճանվել է Գերմանիայում, Հայդլբերգ քաղաքում, երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ: Նա առաջ աշխատակից էր «Моск. Вѣд.» լրագրի, յետոյ շարունակեց խմբագրել «С. Петерб. Вѣд.» լրագիրը: Նրա ժամանակ լրագիրը մօտ 10 հազար բաժանորդ ունէր և պատկանում էր չափաւոր ազատամիտ ուղղութեանը: Հանգուցեալը զարմանալի ազնիւ զգացմունքների տէր մարդ էր. Նա հաւասար սիրով վերաբերվում էր դէպի Ռուսաստանում ապրող ամեն ազգութիւնները, նա անշեղ կերպով հետևում էր իր մի անգամ գծագրած պրօգրամային: «С. Петерб. Вѣд.» լրագիրը մի քանի տարուց յետոյ ծախելով, հանգուցեալը ձեռնարկեց «Сѣверный Вѣстникъ» լրագրի հրատարակութեանը, բայց այդ լրագիրը չաջողվեց, ինչպէս չաջողվեց նրա սկսած «Заграничный Вѣстникъ» ամսագիրը: Հանգուցեալը ամենքից սիրված էր որպէս իդէալական ազնիւ մարդ, անյանդիմանելի ազնիւ հասարակական գործիչ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Վան, 26 յունիսի

Նահանգապետ Հասան-փաշան եօթ տարի միակերպ Վան մնալով, իւր նպատակ է ընտրել, կերպ կերպ մեքենայութեանց միջոցաւ բարոյապէս ալ, նիւթապէս ալ ճնշել հայ տարր, (քաւ լիցի թէ մենք յարմարաւոր լօղիկայով պիտի կարողանանք քննադատել զայն) իւր կամակատար գործիք ունենալով նա ևս հաց պանիրով բաւական մնացող մի քանի հայ ջոջեր: Նա աշխատել է մոռցնել տալ մեզ ժողովրդեան կրած բազմադիմի հարըստահարութիւնք, մոռցնել տալ մեզ ազգային պատուոյ զգացումներ, մէկ խօսքով փճացնել, տաղ անել... Չը կարծեմ թէ այս տեսակ վարմունք ունենալ դէպ հաւատարիմ մի ժողովուրդ մեծամեծ ծառայութիւններ համարուած լինէին առ օսմ. բարեխնամ կառավարութիւն, որքան ինչ որ արել են Կեսարիոյ, Սեբաստիոյ, Իզմիրի և այլ նահանգապետները տեղական ազգաբնակութեան: Օրինակ՝ դոցանից մինը իւր պաշտօնավարութեան օրից ձեռնարկել է երկրագործութիւն զարգացնել, երկրորդը՝ գաւառական և թէ կենտրօնական դպրոցներ հաստատել ուսումը ծաղկեցնելու, երրորդը՝ տնկաբանութեամբ, անտառատնկութեամբ է աշխատել երկիր ապահովցնելու վատ օդերից, և չորրորդը՝ այլ և այլ օգուտներ պատճառելով երկրի ընդհանրապէս ամեն կարգի ազգաբնակութեան, գրաւել են հպատակաց յարգ և համակրանք: Բայց մեր վսեմափայլ նահանգապետը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒ ՆՈՑԱ ՀԱՄԱՌՕՏ ԾՐԱԳԻՐԸ

—

Ինչպէս յայտնի է, մի դասարանական գիւղական դպրոցներում շատ տեղ ուսման դասընթացը շարունակվում է գլխաւորապէս երեք տարի: Դըպրոցը բաղկացած է լինում գլխաւորապէս երկու կամ երեք բաժնից. ուսուցիչը պարապելով մի բաժանման հետ, տալիս է միւս երկու բաժանմանց գրաւոր աշխատութիւն, այսինքն իր գործը այնպէս է տանում, որ մի ամբողջ ժամը երեք տեղ է բաժանվում, իւրաքանչիւր բաժնին հաշւելով 20-ական րոպէ (ի հարկէ ոչ ամեն ժամանակ) *):

Առաջին քառորդ րոպէ ուսուցիչը պարապում է փոքր բաժանման հետ, իսկ միջին և բարձր բաժինները պարապում են այդ ժամանակ գրաւոր աշխատանքով. երկրորդ քառորդ րոպէն պարապում է միջին բաժանման հետ, իսկ փոքր և բարձր բաժինները—գրաւոր կրթութեամբ. յետոյ ուսուցիչը վերջին քառորդ րոպէն պարապում է բարձր բաժանման հետ, իսկ փոքր և միջին բաժանումները պարապում են գրաւոր վարժութեամբ: Ուսման ժամանակի այդ տեսակ բաշխումից առաջ է գալիս այն, որ ուսուցիչը իւրաքանչիւր բաժանման կամ իւրաքանչիւր աշակերտի հետ պարապում է միայն մի տարի, իսկ միւս երկու տարին աշակերտները ինքեանք պարապում են գրաւոր վարժութիւններով: Այժմ, ենթադրելով որ շարժական դպրոցներում պարապմունքները պիտի շարունակվեն իւրաքանչիւր կենտրօնում երեք ամիս (շարժական դպրոցը իւրաքանչիւր ուսումնարանական տարում կարող է գտնվել միայն երեք գիւղում), մենք կարող ենք ասել, որ ուսուցչի եռամսեայ պարապմունքը միմիայն անգրագէտների հետ, կամ ուրիշ խօսքով, մի բաժանման հետ՝ գրեթէ հաւասար է մի ամբողջ տարվայ, այսինքն 9 ամսուայ պարապմանց հետ մի դասարանական գիւղական դպրոցում երեք բաժանմունքներով. ուրեմն մօտաւորապէս կարելի է ասել, որ եռամսեայ շարժական դպրոցի պահանջները հաւասար կը լինեն մի դասարանական գիւղական կամ ծըխական դպրոցի փոքր բաժանման պահանջներին: Ահա ընդհանրապէս ինչ շրջաններով պիտի որոշենք եռամսեայ շրջական դպրոցների ծրագիրը:

Աչքի առաջ առնելով բոլոր վերոյիշեալ պայմանները, այն է շուտացնել սկզբնական կրթութեան գործը, բայց մի և նոյն ժամանակ այնպէս անել, որ հետևանքները աննշան չերևան և աշակերտները չընտելանան լոկ սպանող և միտքը բթացնող մեքենայական սերտողութեան, որ բոլորովին յարաբերութիւն չունի ժողովրդական լուսաւորութեան գործի հետ, մեր կարծիքով, հարկաւոր է «շարժական դպրոցի» համար որոշել ուսուցման փոքր ի շատէ արտաքոյ կարգի եղանակներ, նաև դասական առարկաներ, ձեռնարկներ և դպրոցական պիտոյքներ *):

Շարժական դպրոցի իւրաքանչիւր առարկայի ծրագիրը լեզուից, կրօնից և թուաբանութիւնից, թէ իր բովանդակութեամբ և թէ բնաւորութեամբ պիտի տարբերվի մշտական ծխական դպրոցի ծրագրից. բայց թէ ինչումն է կայանում այդ տարբերութիւնը, մենք առ այժմ ոչ կամք ունենք ասելու և ոչ միտքութիւն, քանի որ շարժական դպրոցի գաղափարը դեռ նոր է մտնում մեր մէջ. նաև չենք կարող այստեղ որոշակի ասել թէ՝ այս կամ այն առանձին առարկայից ինչ և ինչ նիւթեր պիտի առանդվեն ուսանող աշակերտաց. բայց մենք կարող ենք և մեր պարտքն է ցոյց տալ այս անգամ ծրագրի միմիայն ընդհանուր նպատակը և որոշել առարկաների դասատուութեան բնաւորութիւնը: Նախ սկսենք կրօնից:

Կրօնի դասատուութիւնը կարևոր է իւրաքանչիւր դպրոցի համար, այդ պատճառով էլ նա բոլոր առարկաների մէջ դպրոցում գրեթէ առաջին տեղն է բռնում: Նա մանաւանդ շարժական դըպրոցում այդ առարկան պիտի առաջին տեղը բռնէ այն պատճառով, որ մեծ մասը աշակերտների շարժական դպրոցի չէ կարող շարունակել իր ուսումը աւելի բարձր դպրոցներում, այլ պիտի բաւականանայ այն տարրական տեղեկութիւններով, որ դուրս կը բերէ աշակերտը շարժական դպրոցից: Մեր այժմեան դպրոցներում կրօնուսոյց քահանաները իրանց դասերին կանոնաւոր չեն յաճախում, իսկ յաճախած ժամանակն էլ չեն օգտվում բոլորովին այն նոր եղանակներով, որոնց մշակել է նոր մանկավարժական գիտութիւնը: Ուրեմն, քանի որ չունենք դեռ կրօնի դասատուութեան եղանակների հետ ծանօթ քահանաներ, լաւ կը լինէր կրօնի դասատուութիւնը գոնեա ծխական դպրոցներում, կամ մինչև անգամ վիճակային դըպրոցների պատրաստական դասատանց մէջ յանձնվէր հայոց լեզուի ուսուցչաց, իսկ բարձր դասատանց մէջ, ուր աշակերտները հասունացած լինելով չէ պահանջվում դասատուութեան հմտութիւն, կարելի է յանձնել քահանաներին: Եթէ կրօնի դասատուութիւնը փոքր դասատանց մէջ կարելի ենք համարում, առանց գործին վնաս տալու, յանձնել աշխարհական անձանց *), այն

Ա. Գ.

*) Այդ տեսակ դպրոցներում ուսուցիչներից ոմանք իւրաքանչիւր բաժնի հետ պարապում են 20 րոպէ, կամ աւել կամ պակաս, ոմանք էլ մի ամբողջ ժամ, տալով միւս երկու բաժանմանց գըրաւոր աշխատանք:

*) Դասատուութեան եղանակների, ձեռնարկների և դպրոցական պիտոյքների մասին կը խօսեմ մի յարմար ժամանակ:

Ա. Գ.

*) Բազուի Մարդ. Ընկերութեան ծխական երկսեռ դպրոցների առաջին և երկրորդ բաժա-

եթէ ունի այդ կերպի հաստատութեանց մի հետք անգամ, թերևս ինձ յայտնի չը լինի, ես կը դժկամակիմ ասելու: Եթէ միայն ոստիկանական կարգեր և պահանջներն են պարտաւորեցուցիչ, որ միայն ճնշել ասել է, այդ արդէն կատարելը իւրեանց ծառայութիւնն է:

Ո՞վ է պատճառ՝ որ ներկայումս հայն ատում է թիւրքին, հայն ատում է հային, քուրդը ատում է թիւրքին: Կարծես մի ներքին ձայն կը պատասխանէ. «պաշտօնակատարներն են գլխաւորապէս, որոնք շատ անգամ շատ գործունէութեանց մէջ խտրութիւններ ձգելով՝ ատելութեան նշաններ տուած լինէին, կառավարութեան օրէնք գործադրելիս, աչառել են»: Ի՞նչ թողնենք մանրամասնութիւններ, որոնք մեզ աւելի մտածողութեանց պիտի ենթարկէին, դառնանք անցքի նկարագրութեան: Անկասկած մինչև ցայժմ, դուք լսած կամ կարդացած կը լինէք Կ. Պօլսի լրագիրներ, գլխաւորապէս «փունջի» վերջին համարներ, «թէ Հասան փաշան ինչ ինչ նպատակի տակ պզօղարկեալ, ստորագրել կուտայ 12 հայ իշխան կարծուածների մի անիրաւացի գրուած հանրագիր հաւատացնելով Բ. Դրան, որ Վասպուրական նահանգ բոլորովին անդորրութեան և բարօրութեան գիրկ կը փայփայի, և, թէ այս նահանգը երբէք պէտք չի զգայ օտար միջամտութիւնների, այնպէս որ գառը և գայլը ի միասին ճարակում են, ոչ մի հարստահարութիւն չը կայ և այլն և այլն (որոյ պատճառաւ «Մասիս» լրագիր դադարեցաւ) հերքումներ: Հանրագիրը Կ. Պօլիս հանելէ 20 օր ետք—ամսոյս 18-ին—հեռագիրը աւետեց պատուանշանների բաշխում այդ պարոնների, ի մեծ գնահատութիւն իւրեանց մատուցած ծառայութեան—ազգամէնասութեան: Ի հարկէ փառասիրութեամբ պիտի կուրանան մարդիկ, և դորան հանելու համար էլ պիտի զոհեն նախ իրենց պատիւ և ապա ազգին և բարեկամին: Դեռ մութըն էր ժողովրդեան համար հանրագրի բովանդակութիւնն, ինչպէս շատ մթին գործեր. նորանք անտեղեակ էին այն դարձուածքների մասին, որոնք ընդ միշտ մնասել են նոցա յառաջադիմութեան: «Ջար խաբարը չուտ տեղ կը հասնի» ասում է ժողովրդական առածը. այս տեսակ հանրագրերի վատ տպաւորութեան տակ պիտի ոչընչանար ժողովրդի բողոքի աղաղակ, պիտի ոչընչանար մեր բազմադարեայ հարստահարութեանց դէմ ունեցած այն բազմաթիւ գանգատներ, վերջապէս, պիտի ի զուր հանուէր 61-րորդ յօդուածն գործադրել աշխատող բազմից այն մահամերձ աշխատութիւնք. մի բուռն մնացած հայի պահանջ էլ մոռացութեան պիտի տրվէր: Ազգ. առաջնորդարանին, որչափ յայտնի էր անցքը, սակայն նա ոչ փոտհութեամբ պիտի կարողանար դիմադրել, ոչ պաշտպանութեամբ, քանի որ ազգ. ժողովների անդամակցողները մեծաւ մասամբ կը պատկանին այն դասին, որոնք կամաւոր գերիներ դարձել էին կառավարութեան—նահանգապետին: Եթէ խոպառ լռէին դոքա, պատասխանատուութիւն մեծաւ մասամբ պիտի ծանրանար առաջնորդարանի վրայ: Բարեբախտաբար քաղ. ժողովոյ ողջամիտ մասը պաշտօնական հրաւիրատոմսերով այս յունիսի 14-ին ի ժողով հրաւիրեց և այն մարդիկ բացատրութիւն տալու հանրագիր ստորագրելու մասին, և թէ խորհելու ինչ ինչ ազգ. խնդիրներ, որոնք կապ են ունեցել հանրագրի հետ: Մի և նոյն օր ժողովուրդը խռնելով Ս. Սահակ եկեղեցին պատրաստել էր չորս հանրագիր առ Ռուսիոյ, Անգլիոյ Կ. Պօլսոյ դեսպաններ և մի մի օրինակ Բ. Դրան և ազգ. պատրիարքարանի բողոքելով թէ կուսակալի արարքի և թէ այդ հայ 12 իշխանաւորաց տուած ստորագրութեանց դէմ:

Ճիշտ ժամի 2-ի մօտ էր, մինչ առաջնորդարան խառն ժողով էր գումարվել ստորագրողներից բացատրութիւն պահանջելու. ահա խուռն բազմութիւն մի խռնուած կը տեմնուի առաջնորդարանի բոլորտիք. երեք հազարէ աւելի զանազան արհեստաւորներէ բաղկացեալ խումբ խումբ մարդիկ կը լեցուէին ներսի և դրսի բակերում, սրահներում և սենեակներում: Գոռում, գոչում, աղաղակ հետզհետէ աւելի և աւելի կը բարձրանայ. «դուրս, դուրս, դուրս, թող կորչին ստախօսներ, թող չը պղծեն ժողովը». այ քեզ իրարանցում. մարդիկ կրակ են դարձած:

Ի զուր անցան այն միջոցները և տուած յոյսեր, որոնցով ժողովականք և թէ սրբազան Հայրիկ աշխատեցին հանդարտեցնել ամբոխ և ցրւել: «Ո՛չ, ո՛չ, այս րոպէիս, մեր ներկայութեամբ պիտի դուրս վռնդուին ժողովից այդ անպիտաններն», կը լսուէր բազմութեան կողմից:

Նիստը դռնփակ լինելով, ոչ ոքի չէր թոյլ տրվում ներս անցնել. ընտրուեցան պատգամաւորները ամբոխի ցանկութիւն և կամք մօտից ներկայացնելու ժողովին: Գործը պէտք է վերջանար միայն տեսական ցոյցերով և մի քանի նախատական յիշոցներով, եթէ քաղ. ժողովոյ ատենապետ Յ. Թ.-եանի (ստորագրողներից մինը) անզգոյշ և յանդուգն նկատողութիւն չը լինէր պ.պ. պատգամաւորաց դէմ: Նա կարծեց որ՝ այն անզգայութեան մէջ է ժողովուրդը, որ իւր որոտած հրամաններից գլուխ կախած տունը դառնար. բայց չէ, ժողովուրդ այս անգամ տրամադրուած էր կատաղի ցասումով. դրսից «Զօ, ձօ, ստախօս, անպիտան, դուրս, դուրս. ձեր լեչ (դիակ) այսօր այստեղ պիտի փռենք»—ասել ու դուռը կոտրել ներս անցնել մէկ եղաւ: Ապշեցան և այլայլեցան պարոնները—ժողովականք—երբ տեսան ամբոխի այս կերպ յարձակում իւրեանց վրայ: Ժողովականներից երեքը, նախազգալով վերջի խաղքութիւնը, դեռ ամբոխի ներս չը մտած առաջ, կծիկ դրել էին. մնացեալները տեղն ի տեղ կուճ եկած միմեանց վրայ պատսպարելու ծակ կը փնտռէին. էլ հազար ու մի խոստում, աղաչանք, պաղատանք չազդեց ոչինչ բորբոքուած բազմութեան վրայ. անօգուտ եղաւ և սր. Հայրիկի պաշտպանութիւն. նորա տուած դասագանի և բռունցքի հարուածներ շատ սիրով ուտելով, ամբոխը աւելի կը յառաջանար դահլիճից ներս, գտնելով իւր փնտռած. «ահա քո նշանի շնորհաւորութիւն ասելով» կիջեցնէր հարուածներ: Այս կոչումի դրաման կատարուեց դրեթէ ամբողջ երկու ժամում. որ քնջում աչքդ թարթէիր՝ կը տեսնէիր տուր և դմբոց: Վերջապէս աւելորդ է յիշել այստեղ ատրճան առնողների անուններ—ծեծկուողների,—սակայն ժողովուրդը դորանց կոչեց «ազգի խոտեալ անդամներ»: Դրսից կը լսուէր և հետևեալ ձայներ, ծափահարութիւններ. «կեցցէ հասարակութիւն, կեցցէ զգացում, սատկին վատեր» և այլն: Դոցանից երկուքը այն ատրճանի ծեծուեցան, որ չը կարողացան ոտի վրայ կանգնել, այլ թևերին դրած տուներնին տարուեցան, և միւսներն էլ մեռեալի գոյն կերպարանափոխուած, հազիւ թէ ոտից վրայ կորօրուէին: Չը մոռնանք յիշելու այստեղ, որ այդ նեղ ճգնաժամի մէջ սրբազան Հայրիկն անգամ ստանալով մի երկու հարուած, երկու անգամ ուշաթափ եղած գետին տարածուեցաւ: Օրը ուրբաթ լինելով, կառավարութեան դուռը բացի հերթապահ ոստիկաններից ոչ ոք չը կար: Մինչ լուր տարածուեցաւ այս այն կողմ, մինչ լսեց նահանգապետ փաշան և զօրաց հրամանատար, մինչ նոցա միջոցների դիմել, զօրք ուղարկել, բանը բանից ելած էր: Նախ եկաւ ոստիկանապետը մի խումբ ոստիկաններով. դա տեսնելով ժողովրդի բորբոքում և ստացած պատասխաններ, ետ դարձաւ. ապա վերջ եկաւ մի վաշտ կանոնաւոր զօրք, կանգ առեց միայն առաջնորդարանից դուրս—փողոցի մէջ այն ժամանակ, երբ ամբոխը իւր տօնը կատարելով, սկսել էր հետզհետէ ցրուիլ իւր տեղ, և մի մեծ մաս դիմել դարձեալ դէպ ս. Սահակ եկեղեցին հանրագրերն ստորագրելու:

Չը կարծէք թէ ժողովուրդը դրդուած լինէր մէկից, կամ նա համոզուած լինէր այս կամ այն կուսակցութեան պատկանող աղայէն. ոչ, ոչ, ինչ որ գործեց նա ինքնայորդոր գործեց:

Հանդարտութիւն տիրելէ վերջ, նահանգապետ փաշան յատկապէս խնդրանօք կանչելով ս. Հայրիկ կամեցել էր տեղեկութիւններ ստանալ և թերևս ինչ ինչ մեքենայութեանց տակ, պաշտօնական կերպարանք տալով գործին, ձեռբակալել տալ յեղափոխական կարծուած մի քանի երիտասարդներ. բայց այդ չը յաջողվեց նորան, որովհետև ս. Հայրիկի տուած աչալուրջ պատասխանները փաշայի մտածածների ապարդիւնաւորութիւն պատճառեցին և նա ակամայից ասեց «նէ խսէ նէ», ինչ և իցէ բարին Աստուածմէ: Բայց չը վստահանանք որ փաշան մի, երկու պատասխանով պիտի բաւականանայ, քանի որ այս անբաւականութեանց սկզբնական պատճառ ինքն է, և վիրաւորանք պիտի պատճառէ իր բռնած քաղաքավարական ընթացքին: Ով գիտէ ինչ գաղտնի միջոցների պիտի դիմէ. կամ խոպառ մոռացնել տայ այս անցք և կամ հեղինակներ գտնելու և պատժելու հետամտութիւններէ էլ ետ չը պիտի կենայ:

Բացի այդ չորս հանրագրերէ, այժմ պատրաստվում է նա ևս մի ուրիշը, նահանգապետին տալու, յիշելով իր ազգամէնաս ձեռնարկութիւնք և միանգամայն չը ճանաչել կառավարութեան դուռ այդ ինքնակոչ մարդկանց և մերժել ժողովոց անդամակցութենէն. թէ որչափ լսելի պիտի լինի, դա դեռ հարց է:

Մնում է մեզ, մեր կարծածին չափ թուել այն կողմնակի օգուտներ, որոնք սրանից յետոյ լինելու են ժողովրդեան համար, այս առաջնաքայլ ցոյցերից յառաջացած: Ա. Կառավարութիւնը կունենայ ի նկատի և կը զգուշանայ երկրորդ անգամ էլ ուղղակի և անուղղակի միջոցներով վստահանալ առաջարկելու նմանատեսակ գրութիւններ ստորագրել տալ մեր ջոջերին, թէև իւրենք էլ անխոհեմ վարուին: Բ. Դրան մէջ գործող հայ պաշտօնական անդամը շատ զգուշաւոր պիտի չարժի, գործիք չը դառնալու թիւրք գըլխաւոր պաշտօնակալաց: Գ. Ազգ. պաշտօնական մարմնոց անդամները էլ ասկից ետք պիտի միշտ կախում ունենան հասարակաց կարծիքէն, և նոցա կամաց համաձայն չարժին: Դ. Վանեցիք նախերգանք մի անելով, բողոքելով այսպէս հրապարակային մեծ խայտառակութեամբ իր զրկողների դէմ, էլ նոցա աչքից չի պիտի վրիպի մի ինչ թեթև զեղծումներ անգամ, չարին չար հատուցանելով: Ե. Պիտի հաւատանք որ՝ թէ Կ. Պօլսոյ, թէ արտասահմանի լրագիրներում և թէ պաշտօնական ակմբից մէջ արձագանք պիտի տայ վանեցոց այսպիսի վարմունքն ընդդէմ բռնութեանց և անիրաւ պաշտօնակալաց: Զ. Որը ամենից օգտակարն է, այս անցքով վերջացած պէտք է համարել Պօղոսեան, Ապօղոսեան և այլ կուսակցութիւններ, քանի որ ծեծկուող իշխաններ երեք կուսակցութեանց պատկանող դասերիցն էին, առանց խտրութիւն անելու. ժողովուրդը վարուեց դոցա դէմ առանց երեսպաշտութեան ոչ մէկի կողմ պահելով, վարձատրելով դոցա բռունցքի հարուածով:

Ասեմ թէ՝ ամբոխը առիւծ էր դարձել այդ ժամանակ, չեմ սխալիր: Թոռը իր պապից, որդին հօրից արդէն ի մանկութենէ 25—30 տարիէ առաջ, լսել էին այդ ջոջերի ապարդիւնաւորութիւն և վարմունք դէպ ողորմելի հասարակութիւն. զգացին որ՝ դոքա ոչ մի բանով պիտանի եղած են թէ ազգին և թէ երկրի բարօրութեան: Ոչ թէ Պօղոսի, Մարկոսի և այլն բարի կամ չար գործքերը եղած են դոցա կուսակցութեան պատճառուլուն և ոչ հասարակաց օգուտ պահանջելու խընդիր, այլ իրանց շահը, այնպէս որ միշտ տանկայ դիւանատներում, փաշայի, կադիի (դատաւորի) կշտից չը հեռանալ, եթէ պարոնի գործը վաշխառութիւն է եղել, այդու միջոց ունենալ ապահովցնել իր առնելիք, եթէ վաճառական է, իր ապրանք վաճառել, ինչպէս որ անցեալները Երեմիա եպիսկոպոսը մի պատուաւոր հասարակութեան մէջ բնական փիլիսոփայական տեսակէտով, այդ ջոջերի ցեղերի և նպատակի համար տուեց իր դատողութիւն (լաւն է ասել մի ինչ օրինակելի դաս), այն է որ «ծաղիկը իր արմատին վրա կը բուսնի»:

Սկսեալ քեռ (կոյր) մականունեալ Մուստաֆայ, Մահմադ փաշաներից մինչև ցայժմ, ներկայ իշխանաց հայրեր և թէ իրենք այս խաղն են խաղացել խեղճ ազգի գլխին: Պլղատոսի հաճո-

---

ժամանակ պարզ է, որ չարժական դպրոցում կրօնի դասատուութիւնը չէ կարելի յանձնել կրօնուսոյց քահանաների ձեռը, նա մանաւանդ այնպիսի գիւղերում, ուր չը կայ ոչ եկեղեցի և ոչ էլ քահանայ: Բայց մի ուրիշ կողմից ծխատէր քահանայի մասնակցութիւնը դպրոցական գործերին ex officio ոչ միայն օգտաւէտ է, այլ և մասամբ կարևոր է. որովհետև նա՝ աջակից առնելով իրան դպրոցի ուսուցչին՝ պիտի ներկայացնէ գիւղական ժողովին և հոգաբարձութեանը դպրոցի կարիքները և նորա պակասութիւնները: Այդ մասնակցութիւնը օգտաւէտ է նաև այն պատճառով, որ ծխատէր քահանան իր գիւղական համայնքի մէջ աւելի բարձր է թէ իր դիրքով և թէ իր գիտութեամբ, ուստի և նորա խելքը, փորձը, ազդեցութիւնը համայնքի անկիրթ անդամոց վրա կարող է բարերար ազդեցութիւն ունենալ՝ յօգուտ դպրոցի առաջադիմութեան և նորա յարատևութեան:

Շարժական դպրոցում կրօնից պիտի տալ գաղափար Աստուծոյ մասին, մի քանի ամենակարևոր աղօթքներ և Յիսուսի Քրիստոսի վարդապետութիւնը: Որպէս զի աշակերտները դպրոցը աւարտելուց յետոյ չը մոռանան այն, ինչ որ պիտի սովորեն կրօնից, որպէս զի Քրիստոսի վարդապետութիւնը չը տրվի մոռացութեան, անշուշտ հարկաւոր է փոխել դասատուութեան եղանակը: Կրօնի դասատուութիւնը պիտի ընթանայ ոչ թէ այն եղանակով, ինչպէս ընթանում են առհասարակ մեր բոլոր առարկաները, այլ ընդհակառակն, նորա դասատուութիւնը պիտի ներկայացնէ մեզ կենդանի զրուցատրութիւն. և եթէ զրուցատրութեան ժամանակ հաղորդվել է աշակերտաց Յիսուսի վարդապետութիւնը, պիտի աշակերտները նորան լաւ և բոլորովին գիտակցաբար իւրացնեն, լաւ ամրանայ նոցա ուղեղի մէջ և ծառայէ իբրև կրիտերիում այս կամ այն երևոյթը կեանքի մէջ կատարվելու ժամանակ: Որպէս զի Քրիստոսի վարդապետութիւնը իսկապէս ծառայէ աշակերտաց համար իբրև մի կրիտերիում, որ գիտակցաբար վերաբերվեն նոքա իրանց շրջանի մէջ կատարվող երևոյթներին, պիտի ուսուցիչը, այս կամ այն վարդապետութիւնը աշակերտները իւրացնելուց յետոյ, քննէ այն իրողութիւնները և փաստերը, որոնք նոյն ժամանակ յայտնի են աշակերտաց և տեսնէ թէ՝ դոքա մինչև որ աստիճան հակառակ են կամ համապատասխան այն վարդապետութեանը, որ աշակերտները իւրացրել են դասերի ժամանակ, նաև սովորել, որ աշակերտները իրանք առաջ բերեն իրանց յայտնի փաստեր և վերաբերվեն դոցա կրիտիկաբար՝ իրանց հաղորդած վարդապետութեան հիման վրա: Դասատուութեան այդ եղանակը տալիս է աշակերտաց միջոց, որ նոքա ապագայում կրիտիկաբար վերաբերվեն բարոյական-քրիստոնէական տեսակէտից իրանց մէջ կատարվող փաստերին և իրողութիւններին:

Հայոց լեզուից աշակերտները առաջին կէս տարին գիւղական-ծխական դպրոցում սովորում են կարդալ-գրելը միասին հնչական եղանակով, իսկ երկրորդ կէս տարին հաղորդվում են նոցա մի քանի կանոններ ուղղագրութիւնից, իսկ բացատրողական ընթերցանութեան համար—այս կամ այն դասագիրքը, այս կամ այն ընթերցարանը. այդ պատճառով էլ, կարծում ենք, որ չարժական դպրոցում աշակերտները պիտի կարողանան կարդալ, ի հարկէ, ամենակարճ և ամենաթեթև հատուածներ հանդերձ պատմողութեամբ. գրութիւնից նոյնպէս պիտի հաղորդել ամենակարևոր ուղղագրական մի քանի կանոններ. բայց դորանից գրութիւնը պիտի այնպէս տանել, որ աշակերտը թելադրութեամբ կարողանայ գրել թեթև նախադասութիւններ, առանց հնչիւններ միջից բաց թողնելու կամ միւսը աղճատելու: Շատ տեղերում, մինչև կանոնաւոր պարապմունք սկսելը, ուսուցիչը ծանօթանում է աշակերտաց հետ, այսինքն հարցնում է նոցա անունները, ազգանունները, տարիքը, ծնողաց զբաղմունքը, բնակութեան տեղը և այլն այլն: Այդ տեղեկութիւնները ժողովելու համար ուսուցիչներից ոմանք գործածում են 5 կամ 6 դաս, կամ էլ աւել: Այդ տեղեկութիւնները ուսուցչի համար ունեն ի հարկէ բարձր նշանակութիւն. նա յարմարվելով այս կամ այն աշակերտի տնային պայմաններին, կարող է առաջադրել նորան այս կամ այն պահանջը՝ տնային պարապմունքներ կատարելու նկատմամբ:

Այդ տեղեկութիւնները, ինչպէս նկատեցինք, ունեն ուսուցչի համար շատ մեծ նշանակութիւն միմիայն քաղաքային դպրոցներում, մասամբ էլ գիւղական դպրոցներում, բայց ոչ չարժական դպրոցներում, ուր ժամանակը շատ կարճ է որոչեալ դասընթացը անցնելու համար:

Այժմ խօսենք թուաբանութեան մասին:

Մեր գիւղական կամ ծխական դպրոցներում թուաբանութիւնից անցնում են 1—10 կամ 20-ը մի և նոյն ժամանակ անցած թուերի սահմանում ծանօթանում են չորս գործողութեան հետ և մանաւոր գաղափար կազմում ամենապարզ կոտորակների մասին. մի և նոյն եղանակով անցնում են նաև 10—100-ը. ամեն տեղ ի հարկէ նոյն չափով չեն անցնում—մի քանի տեղ անցնում են 1—10-ը, մի քանի տեղ էլ 1—20-ը կամ 50-ը և այլն, և այդ ամենը շնորհիւ Եւտուշևսկու այն մեթօդին, որ այս րոպէիս գործածական է շատ տեղ. մեզնից շատերը մինչև այն աստիճան գրաւվում են նորա մեթօդով, որ հազիւ թէ կարողանում են առաջին բաժանման մէջ անցնել 1—10-ը: Եւտուշևսկին որոշակի չէ բացատրում իւրաքանչիւր վարժութեան նպատակը, այդ պատճառով էլ շատերը դժուարանում են փոփոխել կամ ընդունել որև-

---

Նումներում կրօնի դասատուութիւնը յանձնված է հայոց լեզուի ուսուցչաց, իսկ վերջին երրորդ բաժանումը—ծխատէր քահանային:

Ա. Գ.

յականութիւն ցոյց տալով, ամէն մի վատ առաջարկութեանց «բալէ էֆէնդըմ» ասելով, Թուրքերն ցույց են տալիս, որ տարրերը, ժողովուրդ այն աստիճանի անտարբեր մնայ։

Քանի մի օր է որ՝ այդ տեսակ կասկածելի մարդկանց բնակարանը զինուորական հսկողութեանց տակ է, դոցա թւումն է և Բէուֆ-բէկ կոչուած պաշտօնականը—վերահսկողութեան առնի նախագահ, որը իր հայատեաց բարքով աւելի է դարձած ընդհանրութեան։ Այս անձն էլ կուտար կոչում մի քանի «տաճկի ճրագ» կոչուածների հետ, բայց շուտով չշուկն առեց և անյայտացաւ. կասկածելի է որ ուրիշ պատեհ ժամանակի մէջ յաջողուի այդ։

Զանազան մտքով և բովանդակութեամբ գրուած յայտարարութիւններ էլ պակաս չեն այս կամ այն կասկածելի մարդկանց դէմ ուղղուած. միոյն մէջ կարդացինք որ կը խոստանային 150 լիրայ այն մարդուն՝ որ կարողանայ ինչ և է կերպով մի վնասել մասնիչների կեանք. երկրորդի մէջ «եթէ մի մարդ ձերբակալուի կամ բանտարկուի, նորից պիտի գնայ հարիւր, եթէ տասը, հազար մարդիկ պատրաստ են ի միասին բանտարկուիլ»։

Կարելի է ես չը կարողացայ լիովին և մանրամասնօրէն տեղեկագրել ձեզ այս նշանաւոր անցքի պատմութիւն, յուսամ որ ձեր պ. պ. թղթակիցները իմ պակաս լրացնեն։ Եւ իմ այս անգամ թղթակցութիւնը չի պիտի լինէր այս, այլ մտադրուած էի Վարագայ բազմարդիւն վանից ներքին և արտաքին կացութեան վրա գրել. բայց երբ ազգ. այս կերպի յեղափոխական ցոյցերը մեր ուշադրութիւն գրաւեցին, այն կը թողումք աւելի պատեհ ժամանակին և գուցէ աւելի օգտակար տեղեկագրութեամբ։

Գ. Շէրենց

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Polit. Corresp.» լրագրի Հռոմի թղթակիցը գրում է օգոստոսի 24-ից։ Երբ որ և է հասարակական դժբաղդութիւն է պատահում, իտալական զինուորը առաջինն է այն անձանց թւում, որոնք պատրաստ են իրանց կեանքը զոհել իրանց համաքաղաքացիներին փրկելու համար։ Այդ յատկանիշը իտալական զօրքերի ամենալաւ ատանդութիւններից մէկն է։ Իսկիա կղզու վրա պատահած վերջին դժբաղդութեան ժամանակ զօրքերը նորից ապացուցին իրանց քաջութիւնը և անձնազոհութիւնը։ Յուլիսի 17-ին Նէապօլի մէջ մնացող մի գունդ հրաման ստացաւ Իսկիա կղզին ուղևորվել վերջին դժբաղդութիւնից վնասվածներին օգնելու համար։ Այդ հրամանը ստանալուց առաջ մի քանի զինուորներ վերջացրել էին իրանց ծառայութեան ժամանակը և թոյլտուութիւն էին ստացել ուղևորվել իրանց տները։ Գնդապետը հրաման տուեց ուղևորվել Իսկիա, յիշեցնելով, որ իտալական զինուորը ոչ թէ միայն զոհում է իր կեանքը հայրենիքի համար, այլ և պարտաւոր է օգնել իր համաքաղաքացիներին դժբաղդութեան ժամանակ։ Արձակված զինուորներից ոչ մէկը պարտաւոր չէր մնալ գունդի մէջ, բայց երբ գնդապետը հարցրեց, թէ ով է կամենում գնալ տուն, նրանցից ոչ մէկը չուզեց հեռանալ և գունդի հետ ուղևորվեցաւ Իսկիա։

—«Berl. Tageblatt» լրագրին յուլիսի 28-ից հեռագրում են Պեշտից։ Պեշտի ամբողջ մամուլը միաձայն պախարակում է քաղաքի մէջ տեղի ունեցած անկարգութիւնները։ Ի հարկէ հակահրէական լրագիրներն էլ միւսներից յետ չեն մնում և յայտնում են, որ ոչինչ ընդհանուր բան չունեն այդ անկարգութիւնների հետ, բայց եղբայրաբար նախազուշակում են, որ երեկոյեան նորից անկարգութիւններ կը լինեն։ Երէկվայ անկարգութիւնները սկզբից հակասեմիտական բնաւորութիւն ունէին և ազնիւլի ցոյցի սահմաններից չէին դուրս գալիս, բայց շուտով նրանք մեծ չափեր ստացան։ Շարժմանը մասնակցեցին այնպիսի տարրեր, որ նա շուտով աւազակութեան փոխվեցաւ։ Քրիստոնեաների կայքը նոյնպէս վնասվեցաւ։ Պօլիցիայից անբաւական են, որովհետև նա հասաւ անկարգութիւնների սկսվելուց մի ժամ յետոյ։ Այսօր մինիստր Տիսսա անձամբ կարգադրեց միջոցները բնակիչների ապահովութեան համար։ Առաւօտը հրատարակվեցաւ քաղաքային վարչութեան որոշումը, որ պախարակում էր անկարգութիւնները։ Ազգաբնակութեանը առաջարկված է նպաստել հանգստութեան պահպանելուն և յայտնված է որ, եթէ անկարգութիւնները կը կրկնվեն, զօրքերը զէնքի կը դիմեն։ Ազգաբնակութիւնը սաստիկ յուզված է։

—Տրաֆալգար-սկվէրի մէջ եղած մեծ ժողովի ժամանակ, յօգուտ Բրեդլօի կայացրած է հետևեալ որոշումը. «ժողովը այն կարծիքի է, որ համայնքների ժողովը, կոպիտ ուժով չընդունելով իր անդամներից մէկին, որ օրինաւոր կերպով ընտրված է, մեղաւոր դտնվեցաւ իշխանութիւնը ի չար գործ դնելու մէջ, որի դէմ միայն մի միջոց կայ, այն է ընդդիմադրութիւն։ Այդ պատճառով ժողովը դիմում է երկրին, հրաւիրելով նրան յայտնել, որ համայնքների ժողովը, չարունակ արհամարհելով օրէնքները և ոտնակոխ անելով օրինաւոր ընտրողների ազատ ձայները, պէտք է անյապաղ արձակվի»։ Այդ որոշումը կը հաղորդվի թագուհուն, Գլադստօնին և համայնքների ժողովի սպիկերին։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիական լրագիրների արդիւնաւետութիւնը։ Անցեալ տարի «Daily Telegraph» լրագրի հրատարակիչները 85,000 ֆունտ ստերլինգ զուտ արդիւնք ստացան։ Մեր փողով դա կը կազմի 850,000 րուբլ։

* * *

Բժշկապետ ֆրանսուհի։ Վիկտորինա Բէնուա անունով մի ջահիլ աղջիկ, որ պատկանում է մի լաւ ընտանիքին, այս օրերս Փարիզի ֆակուլտէտի առաջ պաշտպանում էր բժշկապետական դիսերտացիա։ Նա իր դիսերտացիայի համար նիւթ ընտրեց «ծննդից յետոյ կաթուածը» և մեծ յաջողութեամբ պաշտպանեց այն քննող յանձնաժողովի առաջ, որ բաղկացած էր Պօտէն, Շարսօէս, Բանդիւ և Մօնօ պրօֆէսօրներից։ Օրիորդ Բէնուա բժշկութեամբ կը պարապի Փարիզում և մասնաւորապէս կը զբաղվի կանանց և երեխաների հիւանդութիւնով։

* * *

Շատակեր։ Փարիզում նորերումս վախճանվեցաւ յայտնի շատակեր Ալֆրէդ Մուշէ. Նա բարձրահասակ, նիհար, ահագին ձեռքեր և ոտներ ունեցող մի մարդ էր։ Նա օրեկան 5-ից մինչև 6 ֆրանկ էր աշխատում, և այդ փողը հազիւ էր բաւականանում նրան կշտանալու համար։ Յաճախ պատահում էր, որ հետաքրքիրները նրա համար պատուիրում էին նախաճաշիկ, տեսնելու թէ նա որքան կարող է ուտել։ Այդ նախաճաշիկը բաղկացած էր լինում մի ամբողջ հնդկահաւից, 7 ֆունտ ոչխարի մսից, մի ֆունտ պանրից, մի քանի ֆունտ հացից և 12 լիտր գինուց։ Ուղևորները յաճախ բերում էին Մուշէի մօտ օտարազգիներին, և մի անգամ մէկ անգլիացի, տեսնելով Մուշէին, Գերմանիայից կամ Աւստրիայից բերեց նշանաւոր շատակեր Հանս Գիտրիխին, տեսնելու թէ նրանցից որը աւելի շատ կարող է ուտել։ Մրցողները երկու ժամից աւելի աշխատում էին, և Գիտրիխ իրան յաղթված յայտնեց. բայց Մուշէ այդ յաղթութիւնից յետոյ հիւանդացաւ։ Նրան այցելում էին հռչակաւոր բժիշկներ, և 1877 թւին բժշկապետ Լաշա նրա մասին մի գիտնական ռէֆէրատ գրեց բժշկական ակադէմիայի համար, որի մէջ ասում էր, թէ Մուշէ մի տարօրինակ երևոյթ է ներկայացնում և կարող է համեմատվել միայն Լօրիօն ազգանունով մի գասկօնացու հետ, որը իւրաքանչիւր օր ուտում էր 15 ֆունտ հաց։ Մուշէ մեռաւ սատամոքսի խանգարումից։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 օգոստոսի։ Այսօր Կրասնոե Սելօի մէջ բանակը բարձրագոյն զօրախաղ ունեցաւ, որին մասնակցեցին $56^1/_4$ բատալիօն, $38^1/_4$ էսկադրօն և 156 թնդանօթներ։ Լրագիրները հաղորդում են, որ Նիկօլաեվսկի երկաթուղով անդափոխվող ապրանքների տարիֆը քննող մասնաժողովը կը վերջացնի իր պարապմունքները օգոստոսին և սեպտեմբերից նոր տարիֆը կը գործադրվի։ Տարիֆը բաւական էժանացրած է և հաւասարեցրած Րիբինսկ-Բօլօգօե երկաթուղու տարիֆին։

ԼՕՆԴՕՆ, 5 օգոստոսի։ Համայնքների ժողովի մէջ կրօսս աֆղանական գործերի վերաբերութեամբ հաղորդեց, որ Պիշինի դաշտի վրա անգլիական զօրքեր չը կան։ Դէպի Կանդահար ուղարկված են հնդկական առաջաւոր երկու զօրաբաժիններ, որոնք յետ չեն կանչվի։ Կրօսս ասեց նոյնպէս, որ անգլիական կառավարութիւնը նշանակութիւն չէ տալիս սահմետական դաւանութեանը պատկանող ռուս վաճառականի տեսութեանը էմիրի հետ Կաբուլի մէջ և անհիմն է այն կարծիքը, իբր թէ էմիրը նրան տուած սուբսիդիայի փոխարէն պարտականութիւններ չունի։ Էմիրը պարտաւորվել է հետևել Անգլիայի խորհուրդներին արտաքին քաղաքականութեան վերաբերութեամբ և մինչև այժմ ճշգութեամբ կատարում է իր խոստմունքը։ Բացի դրամական օժանդակութենից 1882 թ. էմիրը ստացաւ 2500 հրացաններ և նշանաւոր քանակութեամբ ռազմամթերքներ։

ԶԱԳՐԵԲ, 5 օգոստոսի։ Անցեալ գիշեր նորից անկարգութիւններ սկսվեցան։ Խալախիչ հրապարակի վրա կռիւ պատահեց զօրքերի հետ։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ, 5 օգոստոսի։ Այստեղ հասաւ Ուէլսի իշխանուհին։

ԿԱՅԻՐԷ, 5 օգոստոսի։ Վերջին օրերում խօլերայից մեռան միայն 5 հոգի։ Խեդիվը այցելեց խօլերային հիւանդանոցները։

ՄԱԴՐԻԴ, 4 օգոստոսի։ Երէկվայ զօրախաղի ժամանակ զօրքերը ոգևորութեամբ ողջունեցին թագաւորին, որ շուտով կայցելի նահանգները և այնուհետև կուղևորվի արտասահման։

ՄԱԴՐԻԴ, 5 օգոստոսի։ Այսօր թագաւորը ուղևորվում է հիւսիսային նահանգները։ Սեպտեմբերին կը գումարվեն կորտեսները, որոնց կառավարութիւնը կը բացատրի սահմանադրական հիմունքների ժամանակաւոր փոփոխութիւնները։ Մինիստրութիւնը վերակազմվելու է։ Կալանաւորումները շարունակվում են Բարսելօնայի, Սեվիլիի և միւս գլխաւոր քաղաքների մէջ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 օգոստոսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր., երկրորդ 94 ր. 50 կ., երրորդ 94 ր. 62 կ., չորրորդ 94 ր. 25 կ., հինգերորդ 94 ր. 37 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր., երկրորդ 213 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 50 կ., երկրորդ 92 ր. 50 կ., երրորդ 92 ր. 62 կ., ոսկի 8 ր. 35 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ $23^{29}/_{32}$ պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա 204 մարկ, Փարիզի վրա 252 ֆրանկ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

նոր վարժութիւններ։ Մենք կարծում ենք, որ հետևելով Ռնգերի և Գօլցի եղանակներին, որոնց առաջարկում է պ. Ս. Մանդինեանցը իր Հենչելի բանաւոր և գրաւոր խնդիրների ժողովածուի մէջ, բայց մի և նոյն ժամանակ թուաբանութեան մեթօդիկայի ընդհանուր սկզբունքների վրա հաստատ մնալով, կարելի է երեք ամսվայ միջոցում չարժական դպրոցում անցնել 1—100-ը. բացի դորանից կարելի է ցոյց տալ գործողութեանց կատարման եղանակը, ծանօթացնել գործածական և տեղական չափերի հետ, տալ գաղափար պարզ կոտորակների մասին հանդերձ բերանացի և գրաւոր վարժութիւններով, և վերջապէս կարողանան լուծել գիւղական կեանքի հանգամանքներից վերցրած խնդիրներ *)։ Առհասարակ թուաբանութեան դասընթացը այդ տեսակ դպրոցներում պիտի ունենայ լոկ գործնական բնաւորութիւն։

Ահա այն ընդհանուր հայեացքը պարապմանց ծրագրի մասին չարժական դպրոցում, որը, մեր կարծիքով, ցանկալի կը լինէր կատարել երեք ամսուայ ընթացքում։ Աւելի ճիշդ և մանրամասն ծրագիրը չարժական դպրոցների համար և այն բոլոր մեթօդիկական և դիտակտիքական կանոնները, որոնք շատ կարևոր են այդ տեսակ դպրոցների կառավարութեան համար, նաև այլ բոլոր պատրաստութիւնները իր դպրոցական պիտոյքներով և ձեռնարկներով, առանց որոց չէ կարելի գործ առաջ տանել, ես պարտաւորվում եմ ներկայացնել ապագայում, եթէ միայն մեր թեմական վերատեսուչները ցանկութիւն կը յայտնեն կամ յարմար կը դատեն ամէն մէկը իր թեմում մի-մի փորձ փորձել *)։ Սակայն պարտաւոր եմ համարում նկատել, որ այդ առաջարկած ծրագիրը իրագործելու համար չը պիտի ընդունել դպրոց 6 կամ 7 տարեկան երեխայք, այլ աշխատել համոզել, որ նոքա ընդունվեն 9 կամ 10 տարեկան հասակից, որպէս զի արդիւնաւոր անցնեն թէ աշակերտաց և թէ ուսուցչի աշխատանքները։

Վերջացնելով խօսքս, պարտք ենք համարում դիմել մեր թեմական վերատեսուչներին և վեր-

*) Իբրև ձեռնարկ կարելի է ընդունել Ս. Մանդինեանցի «Կեանքի հանգամանքների համեմատ թուաբանութիւն» վերնագրով դասագիրքը։

Ա. Գ.

*) Այս տարի Բագուի «Մարդասիրական» ընկերութեան խորհուրդը և ապա ընդհանուր ժողովը տարեկան՝ իր անդամակից պ. Մ. Լազարեանցի առաջարկութեամբ վճռել էր Նուխու գաւառի մէջ գիւղօրէից մէջ բանալ Շվէյցիա-Նորվեգիայի օրինակով չարժական դպրոցներ. այդ առաջարկութիւնը տպագրվեցաւ անգամ «Մշակի» համարներից մէկում, որում ի միջի այլոց խնդրում էր Թիֆլիսի Բարեգործական ընկերութեան բարոյական և նիւթական օժանդակութիւնը։ Սակայն նիւթականի պատճառաւ այդ առաջարկութիւնը մնացել է մինչև այժմ առանց գործադրութեան։

Ա. Գ.

ջապէս նոցա, որոնք նախանձախնդիր են ազգային լուսաւորութեանը, յուսալով, որ նոքա անուշադիր չեն թողնի այդ առաջարկութիւնը, որ նոքա կասկածանքով չեն նայի այդ տեսակ դպրոցների տուած օգուտների վրա...

Այս րոպէիս մենք՝ հայերս, մի այնպիսի քաղաքական պայմանների մէջ ենք ապրում, որ ամէն մի միջոց—թէ արիստօկրատիական և թէ դեմօկրատիական—ամէն մի լաւ և օգտաւէտ առաջարկութիւն, որ կարող է նպաստել գրագիտութեան տարածմանը մեր մէջ, սիրով պիտի ընդունենք, սրտանց պիտի ընդգրկենք. մենք մի այնպիսի ճգնաժամի մէջ ենք ապրում—թէ բարոյական և թէ նիւթական—որ դպրոցական խնդիրը մեր կեանքի ամենաէական պահանջներից մէկը պիտի ճանաչենք և վերջապէս մեր մտաւոր կեանքի հորիզոնը այնքան խաւար է, մեզ շրջապատող մթնոլորտը այնքան պղտոր է և խեղդող, որ չը պիտի բաւականանանք միայն չարժական դպրոցներով, այլ այնպիսի դպրոցներով, որոնց միջոցով առաւել շուտ է լինում տարածել գրագիտութիւնը, որպիսիք են օրինակ Ամօս Կոմէնիուսի կամ ինչպէս սովորաբար ասում են Բէլլի և Լանկաստերի—monitor-system—դպրոցները և այլն։ Զընդունել այդ առաջարկութիւնը, չիրագործել այդ գաղափարը մի և նոյն է, եթէ մի երկրում սով լինի, և գիւղացիք սովի ճիրաններից ազատվելու համար սկսեն ալիւրին թեփ խառնել. այդ բանը նկատելով բժշկական ինսպեկցիան, որի պարտաւորութիւնն է հոգալ ժողովրդի առողջութեան մասին, սկսէ արգելել այդ թեփախառն հացը և գիւղացոց թողնէր բոլորովին առանց հացի այն հիման վրա, որ նա կարող է ստամոքսի հիւանդութիւն առաջացնել, իսկ յետոյ անյաջող պայմանների տակ զարգանալով՝ աղիքների բորբոքումն առաջացնել, իսկ այդ վերջինս էլ կարող է բոլորովին խախտել և քայքայել մտաւոր ընդունակութիւնները։ Մի և նոյնը չէ՞ արդեօք, եթէ մենք արգելք կը լինենք չարժական դպրոցների բացմանը մեր մէջ։ Ժողովուրդը լոյս և գիտութիւն է պահանջում, նա շատ լաւ հասկանում է, որ ինքը այս րոպէիս գտնվում է խաւար անդունդի մէջ. ուրեմն եթէ նիւթական միջոցները չեն ներում մեզ բանալ իւրաքանչիւր գիւղում մշտական դպրոց, գոնեա բաւականանանք առ այժմ չարժական դպրոցներով, որոնք նպաստում են գրագիտութեան տարածմանը մեր մէջ աւելի հեշտ և աւելի թեթև միջոցներով։

Յուսանք և սպասենք։

Ա. Գալստեանց

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փնտռում եմ ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՄԲ պարապելու **ՏԵՂ**, երկնակի իտալական և հասարակ մեթօդայով **ՀԱՅՈՑ** կամ **ՌՈՒՍԱՑ** լեզուներով **ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ** 7 ժամից յետոյ **ՉԱՓԱՒՈՐ** ռոճիկով: Հասցէս Զուբալովի քարվանսարայ, Գասպարեանցի մագազինում: Նոյնպէս սովորեցնում եմ աշակերտներին ամէն ժամանակ:

Սմբատ Գէտատարեանց

1—1

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ յայտնում է, որ ա) ներկայ օգոստոսի 25-ից կը սկսվեն ընդունելական քննութիւններ քաղաքային արհեստական ուսումնարանը մտնելու համար, բ) սեպտեմբերի 1-ից ուսումը կը սկսվի ինչպէս արհեստական, նոյնպէս և քաղաքային տարրական ուսումնարանների մէջ և գ) խնդիրքները ուսումնարան մտնելու մասին տրվում են քաղաքային վարչութեանը:

2—3

Ի. Ա. ՄԵԼԻՔ-ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՐԷԱԼԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՄԷՋ (ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱՐՈՆՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ՏՈՒՆ № 10) լրացուցիչ և ընդունելական քննութիւնները կը սկսվեն օգոստոսի 23-ին, իսկ ուսումը սեպտեմբերի 1-ին:

Ուսումնարանը ունի չորս սովորական դասատուններ, ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ դասատուն և ԿԼԱՍԻԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ: Աշակերտները ընդունվում են գիշերօթիկ, ճաշով և երթևեկ:

2—5

„ԱՂԲԻՒՐ“

Կէս տարվայ բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է:

Կէս տարվայ բաժանորդները կը ստանան նաև №№ 4—6, որովհետև Հարֆիլդի կենսագրութիւնը, որ շարունակվելու է հետևեալ համարներումն էլ, սկսուել է տպագրուել № 4-ից:

Կէս տարվայ բաժանորդագինը 2 ռուբլի է: Պօլսում «Աղբիւրին» կարելի է ստորագրուել «Բուրաստան Մանկանց» հանդիսի խմբագրատանը:

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԻՑ 25% ԷԺԱՆ

ցիտրատ-մագնեզիա, կաֆէ աղացներ, ութօներ, մահճակալներ, կարբօլեան փոշի տարափոխիկ հիւանդութիւնների դէմ, կլէօնկա, դանակներ և պատառաքաղներ, շչէօտկաներ, գրիչներ, **ԹԷՅ** 1-ին հունձի: **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ:**

8—10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ՀԱՅՈՑ

սուղջին ընդհանուր

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ“

Ծախվում է կենտրոնական և կովկասեան գրավաճառանոցում:

Գինն է 50 կոպէկ:

Կարելի է ձեռք բերել նաև աշխատասիրողից հետևեալ հասցէով.

Тифлисъ. — на Авлабарѣ. УЧИТЕЛЮ ОВАНЕСУ НАЗАРЯНЦЪ.

9—10

КЁЛЕРСКАЯ УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

34—50

ԼԵՒՈՆ ԽԱՆ-ԱՂԵԱՆՑ՝

Ի ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ:

Բերել եմ տալիս և սարքում եմ ամենայն տեսակ գիւղատնտեսական մեքենաներ, ջաղացներ, ձիթահաններ, խիզարներ, շոգեշարժ մեքենաներ և այլն: Ցանկացողներին սովորեցնում եմ նոցա բանեցնելու կերպը: Պատկերազարդ ցուցակս մեքենաների, նրանց գներովը ուղարկում եմ ցանկացողներին ՁՐԻ:

Դիմել այս հասցէով. Въ Вагаршапатъ. Въ контору Эчміадзинской Паровой Маслобойни.

Л. Е. Ханъ-Агову.

8—10

ԵՐԿԱԹԷ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

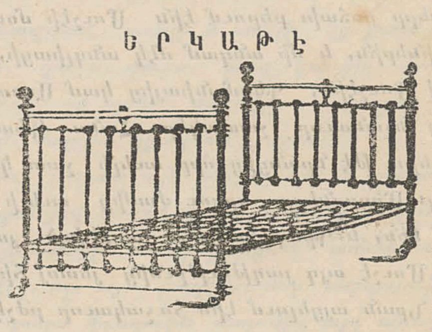

ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

Մի հոգու համար 8 ռուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահիճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ:** Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներ և երկաթէ ԳՐԻՉՆԵՐ, կողպէքներ, թերիվ, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, րէվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալբօմներ, կօնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25% աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

76—100

ՊԱՍՏԱՌ (օրօյ) ՏԱՐՆՕՊՕԼ եղբայրների գործարանական ՊԱՀԵՍՏԻ մէջ:

Լօրիս-Մելիքօվսկայա փողոց, տ. Զուբալովի, հոգևոր սեմինարիայի հանդէպ:

Ստացված է մեծ քանակութեամբ ՊԱՍՏԱՌ (օրօյ) 12 կոպէկից մինչև 5 ռուբլ ՐՈՒԼՕ:

Քանակութեամբ գնողներին ԶԻՋՈՒՄՆ կը լինի:

6—25

ԳԼՕԲՈՒՍԻ ԳՐԻՉՆԵՐ

Որոնցով կարելի է գրել ամենափայլ թղթի վրա:

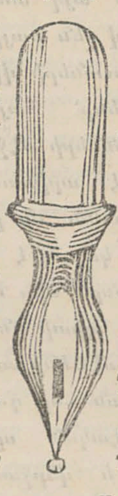

Միակ գործակալութիւն ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ: Նոյն տեղը կան ամեն տեսակ ձեռագրերի համար մեծ քանակութեամբ ԳՐԻՉՆԵՐ ամեն ձևի 25% էժան քան թէ ուրիշ տեղ: Կան նոյնպէս ԹԱՆԱՔներ, գմուռ, ՄԱՏԻՏՆԵՐ, քարեգրիչներ, պենալ, ԳՐՉԱԿՈԹ, քասկաամաններ, ծխախոտի ՄԿՐԱՏՆԵՐ, ածելիք, ոլորներ, խալիչաներ, ԲԱԶԿԱԹՈՌ-ՄԱՀՃԱԿԱԼ, վեբարկու կախելու համար իրեր, ԳՕՏԻՆԵՐ, վզպատով ներ, ՄԱՏՈՒՑԱՐԱՆՆԵՐ, բրիտանական մետալից իրեր, ԼԱՊՏԵՐՆԵՐ, գդալներ, ԲԱԺԱԿՆԵՐ, ջրամաններ, երեսլուանալու ամաններ, ֆիլտրա, կրան, շփոցներ, այգու մկրատներ, շորի շչէօտկա, գլխի, երկաթէ թելերից, ձիու համար: Մակենտօշներ: Բժշկական թուղթ վառերկլօզեաի համար և այլն և այլն:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ:

31—100

Վերականգնեցնող **ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ**, մազերը ամրացնող և նրանց **ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ** վերադարձնող: Գինը 2 ր. շիշը, **ՓՈՍՏԱՅՈՎ** ուղարկված 2 ր. 49 կոպ. **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ** խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը **ԽԻՆԱՅԻ ԻՒՂ**, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը և վրձին գլխացաւի դէմ, **ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՈՆ** և հոտաւէտ ջրեր և այլն:

30—100

ԳԱԼԵՐԷԱ **ԱՐԾՐՈՒՆԻ**, ԴՎՈՐՑՈՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ

ՊԱՀԵՍՏ **ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ** № 144.

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, վիէննայի ԹՕՆԷԹ ֆաբրիկայի ՄԷԲԷԼԻ ամեն տեսակ, նոյնպէս ՈՍԿԵՋՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ հայելիների համար և ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, լուսանկարների համար ԱԼԲՈՒՄԻ թուղթ, բէլգիայի ԱՊԱԿԻՆԵՐ պատուհանների համար, ամեն տեսակի, նոյնպէս ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քար, ԹՈՒՋԵԱՅ ԱՄԱՆՆԵՐ էմալով, ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐԺԱՆ, ՈՍԿԻ և ուրիշ շատ ապրանքներ:

„ԱՂԲԻՒՐ“

Լոյս տեսաւ № 7 և ուղարկվեց քաղաքի բոլոր բաժանորդներին օգոստոսի 5-ին, իսկ օտարաքաղաքացիներին փոստը ձգվեց 6-ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Իմ շունը (ռուսերէնից) . . . . Գր. Խօջամիրեան.
Մեղուն և արջը (ոտանաւոր) . . . . Կ. Կ. Մ. Շահնազար.
Գայլեր . . . . Սրինգ.
Ատալէա (Գարշինից) . . . . Օր. Թամար
Ալիք (բանաստեղծութիւն) . . . . Կ. Կ. Մ. Շահնազար.
Փայտաշէն խրճթից — Սպիտակ տունը (VI, VII և VIII գլ. Փոխադր. . . . . Ն. Տէր Աւետիքեան.

ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ջը պէտք է գիշերները լամպան պակսած լոյսով թողնել: Ցարդեայ տախտակներ: Տաք ջրի ազդեցութիւնը բոյսերի և պտուղների շուտ հասունանալու վրա:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Արդարութիւն.
Ամենից հարուստ իշխանը.
Հաթամ—թայի և մշակը:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Մանկական խաղ. . . . . ՄԵԼԻՔ
Թօմատրօպ.
Հանելուկ.
Թուաբանական խնդիր.
Շուտասելուկ-ժողովրդական առած.
Րեբուս
„Աղբիւրի №№ 5-6-ի մէջ եղած հանելուկների և րեբուսի բացատրութիւնը՝ Գարշին:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

„Բուրաստան մանկանց:—Նոր ամսագիր:—Մարմնական պատիժներն ուսումնարաններում:—Վարժարան:—Թեմ. տեսչի յիշատակարանից:

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ այդ գիմնազիայի աշակերտների ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ներկայ տարվայ համար կը կատարվին օգոստոսի 22-ից մինչև 27, իսկ ԸՆԴՈՒՆԵԼԱԿԱՆ քննութիւնները ՓՈՔՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ դասատան համար (միւս դասատուների մէջ տեղեր չը կան) լինելու են օգոստոսի 31-ին և սեպտեմբերի 1-ին:

Լրացուցիչ քննութիւնները հետևեալ կերպով են կարգադրված:—Օգոստոսի 22-ին. ռուսաց լեզու (1, 2, 3 և 4-դ դասատուններ), լատիներէն (5 և 7 դաս.), յունարէն (7 դաս.), պատմութիւն և աշխարհագրութիւն (2, 3, 4 և 5 դաս.), նոր լեզուներ (2, 3, 4, 5 և 7 դաս.):—Օգոստոսի 23-ին. ռուսաց լեզու (6 և 7 դաս.), յունարէն (5 դաս.), լատիներէն (1 դաս.), թուաբանութիւն (1 և 2 դաս.):—Օգոստոսի 24-ին.—կրօն (1 դաս.), յունարէն (4 և 6-դ դաս.):—Օգոստոսի 25. թուաբանութիւն (6-դ դաս.), լատիներէն (4-դ դաս.), յունարէն (3-դ դաս.):—Օգոստոսի 26-ին. թուաբանութիւն (7-դ դաս.), լատիներէն (2, 3 և 6 դաս.):—Օգոստոսի 27-ին. ռուսաց լեզու (5 և 6 դաս.), թուաբանութիւն 3-դ և 4 դաս.):—Օգոստոսի 31-ին և սեպտեմբերի 1-ին ընդունելական քննութիւններ:

Բոլոր քննութիւնները կը սկսվեն առաւօտեան 9 ժամին:

1—3

ԽՕԼԵՐԻՆԱՅԻ, ՈՍԿՐԱՑԱՒԻ, ստամոքսի և միսելուց առաջացող այլ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ դէմ **ԲԱԼԶԱՄ ԲՕՐՄԱՆԻ**, որ թոյլ է տրված ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՑ Մ. Վ. Դ.: Գլխաւոր պահեստ Ս. Պետերբուրգի մէջ՝ **Ն. Ա. ԲՕՐՄԱՆ**, Բոլշայա կօնիւշեննայա տ. № 14:

Գլխաւոր պահեստ ԹԻՖԼԻՍԻ և առհասարակ ԿՈՎԿԱՍԻ համար **ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԹԻՖԼԻՍԻ** մէջ: Բացի այդ Ռուսաստանի բոլոր քաղաքների նշանաւոր ԴԵՂԱՏՈՒՆՆԵՐԻ և պահեստների մէջ:

2—104 (1)